

**Blessed Edmund Bojanowski – the Educator and Founder
of the Congregation of the Little Servant Sisters
of the Immaculate Conception**

**Der Selige Edmund Bojanowski - Pädagoge und Gründer
des Ordens der Schwestern von Dienerinnen
der Gottesgebälerin und keuschen Jungfrau**

**Blahoslavený Edmund Bojanowski – vychovávateľ
a zakladateľ Rehole Sestier Služobníčok
Božej Rodičky Panny Nepoškvrnene Počatej**

Maria Loyola Opiela

Abstract

The way that blessed Edmund Bojanowski followed in his life shows how God works in the world and as large format are the ones who are able to work with Him. Also it points to the life and ministry of the congregation of the Little Servant Sisters, to which as founder he gave rise, and the congregation is still developing as a result of his spiritual fatherhood. In this lush reality, his multiple talents are reflected, thanks to which he constantly pursued for holiness, was also able to read the "signs of the times" and in inspired way responded to ever-new needs and social problems. Not only he did this in the social or cultural dimension, but also in spiritual dimension, he drew the proper motivation for unselfish service from both religion and faith. He saw the life of man, society and all mankind as full participation in the temporal and eternal reality integrated in nature, history, culture and religion. In this context, he read out the objectives of human life and actions motivated by values which have its beginning and fulfillment in God.

Key words: educator, upbringing, service, charisma, founder, congregation.

Hlboké základy ranej výchovy

Edmund sa narodil 14. novembra 1814 roku v Grabonogu neďaleko Gostyna v Poľsku v zemianskej, hlboko nábožensky a národne cítiacej rodine. Matka Teresa Bojanowska, rodená Umińska mala značný vplyv na náboženský život svojho syna.

Jej viera a úprimná modlitba, ktorej ovocím bolo zázračné uzdravenie syna z vážnej choroby, stali sa základným kameňom jeho nábožnosti, ktorej

vlastnosťou sa stala synovská dôvera v Božiu Prozreteľnosť a Milosrdenstvo Otca, a taktiež materská láska a príhovor Panny Márie, Matky Bolestnej. Znakom tejto udalosti je odznak, ktorý znázorňuje Oko Božej Prozreteľnosti, ktoré podarovala matka gostyňskej bolestnej Panne Márii¹.

Otec Edmunda Walent Bojanowski rozvíjal jeho vlasteneckú hrdosť, stal sa vzorom obetavosti pre obnovu nezávislosti Poľska, rozdeleného nemeckými okupantmi. V rodine boli pestované národné tradície a bola prejavovaná úcta voči národným hrdinom. Jeho otec, brat Teofil Wilkoński a strýko Jan Nepomucen Umiński boli zaangažovaní do ilegálnej činnosti Vlasteneckého Frontu, ktorého cieľom bola obnova Poľska podľa hraníc z roku 1772. Bola to cesta ozbrojeného zápasu so začiatkom v optimálnych medzinárodných podmienkach. Aktívne sa zúčastnili novembrového povstania, za čo po potlačení povstania otec bol potrestaný vládou konfiškáciou majetku a Umiński sa musel vysťahovať.

Obdobie detstva a mladosti prežil Edmund na vidieku, učil sa doma a od študentského obdobia rozvíjal humanistické a literárne schopnosti. Zaujímal sa o všeobecnú literatúru, najviac ho však zaujímala literatúra týkajúca sa histórie, filozofie, biografie veľkých Poliakov a poľských reholí.²

Stačí spomenúť, že vo veku 15 rokov hľadal kontakt s M. Wiszniewskim, ktorý bol historikom literatúry a filozofom. Udržiaval kontakt s Niemcewiczem, o čom svedčí zachovaná korešpondencia, a stretnutie s Mickiewiczom prehlbilo hlboký záujem o romantickú literatúru a slovanskú kultúru.

Zostával pod veľkým vplyvom svojho učiteľa J. J. Sivickeho, ktorý bol jeho sprievodcom a otcovsky ho povzbudzoval: „*Bud' predovšetkým Poliakom a katolíkom.*“³ Rovnako kňaz K. Lerski mu dával rady a povzbudzoval ho k tvorivosti, aby sa podľa svojich typických schopností a vlastností zasvätil práci pre dobro vlasti, ktorej skutočná láska ako prvá je túžba po láske k Bohu. Veď keď je toto nadšenie predčasné, impulzívne a bez vzťahov, tak je možné aj vlasti poškodiť a aj seba zničiť.⁴

Svojou činnosťou a vnútorným zmyslom pre ducha národa⁵ si získal uznanie a slávu mladých aktívnych a horlivých Poliakov zapálených vlastenectvom.⁶ Výchova v rodine podporená autoritou vychovávateľov a súčasných slávnych Poliakov nechala svoje ovocie v podobe šľachetných záujmov a názorov mladého Edmunda. Toto obdobie vo veľkej miere malo vplyv na charakter jeho osobnosti. Jeho myslenie bolo veľmi ovplyvňované romantizmom vyjadreným v literatúre a poézii. Zároveň bolo posilnené jeho sebavedomie z bratstva národov, oživené jeho náboženské čítanie a vlastenecká túžba po slobode. Aj idea mesianizmu mala vplyv na jeho zmýšľanie.

¹ Porov.: Archiwum Główne Ślužebniczek Dębickich w Dębicy (AGSD), *Notatki Edmunda Bojanowskiego*, (B), B-k-2, k. 12r-v.

² Porov.: *Korespondencja Edmunda Bojanowskiego z lat 1829-1971*, Wrocław 2001, t. II, s. 7-9.

³ *Korespondencja*, t. II, s.33 - *W. Joneman do E. Bojanowskiego*, 12.12.1829 r.

⁴ Porov.: *Korespondencja*, t. II, s.28 - *ks. K. Lerski do E. Bojanowskiego*, 4.07.1831 r.

⁵ Porov.: *Korespondencja*, t. II, s.11 - *ks. K. Lerski do E. Bojanowskiego*, 8.08.1830 r.

⁶ Porov.: *Korespondencja*, t. II, s.11 - *J. Klemczyński do E. Bojanowskiego*, 13.08.1830 r.

Plodný čas univerzitných štúdií

Edmund Bojanowski v rokoch 1832-1838 s prestávkami študoval na univerzite vo Wroclavi a na filozofickej fakulte v nemeckom Berlíne. Počúval prednášky z oblasti literatúry a slovanských jazykov. Rozvíjal svoje záľuby z rodnej literatúry, poézie a ľudových tradícií. Mal radosť z filozofie, estetiky, logiky, metafyziky, kozmológie. Zaujímala ho poézia Goetheho i Schillera. Spoznával minulosť a súčasnú históriu a pod.⁷ Počas štúdií začal svoje literárne dielo. Už vtedy udržiaval kontakty so známymi ľuďmi zo sveta kultúry, písal do časopisu Przyjaciela Ludu (Priatelia ľudu). Zaoberal sa prekladom diela Charlesa Byrona a zbieral piesne a ľudové podania. Naďalej zostával v kontakte s kňazom Sivickým, ktorý hodnotil výsledky jeho literárnej práce a naďalej, dávajúc mu rady, ho usmerňoval: „*Nezabúdaj pri zahraničnej literatúre čítať to, čo nás robí úctyhodnými vo svete politiky – bezhraničné zasvätenie sa pre slobodu národa.*“⁸ Na inom mieste: „*Prajem ti tak priateľsky, aby si sa nezúčastňoval vedeckých polemík – nie je to hodné Tvojho spôsobu myslenia. (...) Svoje diela tu i tam vydávaj, aby nezabudli o Tebe, ale viac sa v nich približuj k trpiacemu národu. (...) Boh ťa nadarmo neobdaroval darmi, ktoré zobrať mnohým iným, tým, čo po nich túžili, buď Mu vďačný v dielach hodných Jeho veľkosti aj nášho nešťastia.*“⁹ Tieto rady našli svoju podobu v tvorivosti a činnosti Edmunda.

Počas štúdií s veľkou bolesťou, ale i s odovzdaním sa Božej vôli, prežil smrť matky (r.1834), a po dvoch rokoch smrť otca. Po jeho smrti v roku 1836 odišiel na štúdiá do Berlína. V tom čase získal mnoho známostí, napríklad v Drážďanoch sa stretával s Odyňcom, Wojcickim, Chodžkou, a v Berlíne udržiaval kontakty s Bobrovičom, Cybulskim, Schumanom, Gosiorskim. Pomohli mu k väčšiemu prebudeniu záľuby k piesňam a ľudovým tradíciám, ktorých zbieraním sa zaoberal do konca života. Skutočnou jeho radosťou sa stala knižnica, ktorú založili poľskí študenti v roku 1830 v Berlíne a o ktorú sa zaujímal už od začiatku jej vzniku.¹⁰ Tieto kontakty a nadobudnuté vedomosti zúročil v neskoršej literárnej a spoločenskej činnosti.

Od detstva ho trápila pľúcna choroba, ktorá sa tak rozvinula, že musel prerušiť štúdiá a výborne rozvíjajúcu sa literárnu kariéru. Po liečení v Dušníkach Zdroju vrátil sa do Grabonoga v roku 1839, kde býval u svojho nevlastného brata Teofila Wilkońskiego. V tomto čase využíval všetko, čo do tohto času získal prostredníctvom výchovy a vzdelania. Priblížil sa veľmi k Bohu aj k ľudu. Na základe pestrých tradícií odkrýval bohatstvo ľudovej kultúry,

⁷ Porov.: W. Muchowicz, *Żywy Edmund Bojanowskiego Założyciela Ochronek na ziemiach Polskich i Zgromadzenia S.S. Służebniczek B.R.D.N.P.*, Rzeszów 1933, s. 143-160.

⁸ Porov.: *Korespondencja*, t. II, s. 33 - ks. J. Siwicki do E. Bojanowskiego, 29.12.1833 r.

⁹ *Korespondencja*, t. II, s. 35-36 - ks. J. Siwicki do E. Bojanowskiego, 01.05.1834 r.

¹⁰ Porov.: *Korespondencja*, t. II, s. 8-10 - *nieznany autor do E. Bojanowskiego*, 03.08.1830 r.

v ktorej náboženstvo a príroda sa harmonicky prelínajú a poznával v nej obsiahnutú pravdu o ľudskom živote.

Aktívna služba pre cirkev a vlast'. Vychovávateľ

Nad'alej písal články s literárnou a folkloristickou tematikou do *Priateľa ľudu*. V rámci vzdelávacích prac Poľskej Ligy v rokoch 1849-1850 pracoval v komisii lacných ľudových kníh. Prispel k založeniu vidieckych knižníc. V priebehu 10 rokov od r. 1852 (redigoval) *Pokłosie (Žatva)*, v rokoch 1860-1862 vydával *Rok vidieka*. Od roku 1857 bol členom Spoločnosti vedeckej pomoci, v ktorej práci sa aktívne zúčastňoval.

Venoval sa tiež charitatívnej a sociálnej práci, zameriavajúc sa na tri oblasti: vzdelávanie dedinského ľudu, výchova detí a charitatívna činnosť. Ako člen Gostyńského Kasína pracoval najmä v literárnej sekcii, a to vo forme osvety medzi ľuďmi. V tom čase sa stretol s A. Cieškovským, autorom rozpravy o dedinských predškolských výchovných zariadeniach.¹¹ Azda on nadchol Edmunda, aby sa venoval tomuto dielu aj z pedagogického hľadiska, ako aj z hľadiska vytvárania organizačných štruktúr, ktoré sa potvrdili v praxi. Najdôležitejším dielom sa stali „ochronky“.¹² Charakteristickou je poznámka Edmunda: *Cieškovsky tým, že písal o ochronkach, uznal navyše potrebu zasvätenia sa bežných ochmajsteriek* (pozn. prekl.: ženy zodpovedné za ochronky), *známych pod menom ako Sestry Božej Prozreteľnosti. Pochopil, že je potrebné založiť rehoľné spoločenstvo podľa vzoru Sestier Milosrdenstva. Táto myšlienka tajomne zapadá do súčasného ľudového chápania takejto kapláňky (knažky) domu. Medzi ľuďmi je to tak, že ženy túžia nasledovať Máriu vo výchove svojich detí. Dokonca raz v roku sa na Vianoce preobliekajú podľa jej obrazu. Je to zatiaľ v inštitúte. Tieto kapláňky by mohli okrem náboženského posvätenia, o ktorom hovorí Cieškovsky, prijať týmto oblečením aj reálnejšie prvky nasledovania Márie*¹³.

Dejiny života bl. Edmunda ukazujú, ako dozrieval v realizácii prikázania lásky k Bohu a k blížnemu dosahujúc na tejto ceste plnosť ľudskej a kresťanskej zrelosti, čo bolo potvrdené Cirkvou beatifikačným aktom. Od mladosti sa angažoval vo všetkom, čo sa týkalo Cirkvi a vlasti s hlbokým pocitom zodpovednosti a zvláštnou citlivosťou na najvyššie hodnoty. Edmund pracoval intenzívne, ale nie unáhle. Najdôležitejšie strategické riešenia dozrievali v ňom veľmi dlho. Najprv skúmal podstatu vzdelávania, odvolával sa na Západom prijaté riešenia a pokúšal sa rozvíjať ideu ochroniek, ktorá zodpovedala poľským reálnym podmienkam. Spolu s Gasiorovským v roku

¹¹ Porov.: A. Cieszkowski, *O ochronach wiejskich*, Poznań 1842.

¹² Poznámka prekladateľa: poľský pojem *ochronky* sa tlmočí do slovenského výrazu *opatrovne* alebo *výchovne zariadenia pre deti v predškolskom veku*. Slovenský výraz *materské školy* nevystihuje podstatu ochroniek.

¹³ AGSD, B-h-1, k. 91 r-v.

1844 založili ochranu v Poznani, rok neskôr v Gostyniu. Pravdepodobne vďaka jeho veľkému zaangažovaniu boli vydané pokyny pre opatrovatelky, ktoré navštevovali domy ochronek a mali nad nimi dozor.¹⁴ Záznamy v zápisníku o výchove a organizácii týchto inštitúcií na Západe ukazujú, že sa snažil o vytvorenie vlastnej pedagogickej metódy. Pritom využíval dômyselné rôzne skúsenosti a praktické riešenia. Zároveň vykonal syntézu všetkého, čo bolo uznaniahodné.

V roku 1849 sa počas epidémie cholery vo Veľkopolsku ukázali nové ťažké problémy, ktoré sa týkali najmä najchudobnejších, a to predovšetkým detí. V dome Kasina zorganizoval nemocnicu a sirotinec pre deti. Vďaka jeho úsiliu do práce boli zapojené Sestry Milosrdenstva z Poznane. Bol im ponúknutý majetok na živobytie, aby mali z čoho žiť.¹⁵ Tak vznikol Gostynsky Institut, v ktorom do roku 1857 bdel nad zabezpečením všetkých jeho potrieb, najmä nad organizáciou práce pre obyvateľov a sám im tiež slúžil v duchovnej správe. Zostával tam každý deň po svätej omši, ktorá bola slávená na Svätej Hore. Rozširujúc kapitál sa snažil verne postupovať v prijatom pracovnom smere.

S veľkou horlivosťou navštevoval v dedine chorých, pomáhal im v núdzi, prinášal lieky, potešoval ich, privádzal im kňaza, modlil sa za chorých, a ako povedal kňaz Gieburowski na jeho pohrebe: *Kde nedokázal smrti vyrvať telo, vytrhával prinajmenšom duše z pekla. A kde nepomohli chorému lieky, pomohla modlitba, sväte prijímanie na úmysel chorého.*¹⁶ Vďaka tejto službe spoznal podmienky života najbiednejších vidieckych rodín.

Najhorúcejším problémom bola situácia sirôt a detí vidieckych robotníkov, ktoré zostali bez starostlivosti a boli vystavené nebezpečenstvu ohrozujúcemu ich život a rozvoj, a tiež materiálna a morálna chudoba najchudobnejších rodín. Predovšetkým túžil predísť ťažkej situácii poľského vidieku vytvorením ochronek a do služby v nich zapájal vidiecke dievčatá. Takto rozvíjal metódu apoštolátu v prostredí skrze prostredie.¹⁷

Vo všetkých prijatých iniciatívach angažoval nielen svoje fyzické sily a hmotný majetok, ale púšťal sa do toho s hlboko premysleným systémovým riešením problémov. Jeho prerušené štúdiá sa nestali celoživotným zlyhaním. Nadobudnuté schopnosti, vedomosti, kontakty, znalosť ľudovej literatúry nedoviedli ho ku literárnej kariére, ale ukázali sa ako potrebné v objavovaní omnoho dôležitejšej misie, akú mal splniť. Dotyk chudoby mu pomohol objavovať nové úlohy a posilniť jeho presvedčenie, že *keď všestranne obraciame*

¹⁴ Skazówka dla opiekunek odwiedzających domy ochrony, Poznań 1844.

¹⁵ A. Brzeziński, *Wspomnienie o śp. Edmundzie Bojanowskim fundatorze Zgromadzenie Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanej*, Poznań 1872, s. 4.

¹⁶ Por. *Mowa żałobna Ks. St. Gieburowskiego przy wprowadzeniu zwłok do kościoła w Górze Duchownej* w: A. Brzeziński, dz. cyt., s. 20.

¹⁷ Por. S. Wilk SDB, *Od Redakcji, w: Błogosławiony Edmund Bojanowski. Serdecznie dobry człowiek*. Lublin 2000, s. 5-6.

*pozornosť na ľud, musíme sa pozerat' na zodpovedajúcu mu kategóriu ľudského veku – na DETI. Od detí od dávna spojených s ľudom treba začať znovuzrodenie ľudskosti. – Od začiatku začneme, a postup sa nájde.*¹⁸

Bojanowski založil 3. mája 1850 prvú vidiecku ochranu v Podrzeczu v okolí Gostynia. Udalosť sa považuje za začiatok vzniku Rehole služobníčok Márie. Bojanowski vo svojej pedagogickej koncepcii zdôraznil integrálnu výchovu detí a ľudu v kontexte prežitia a osvojenia si osobou a spoločenstvom náboženské a kultúrne hodnoty, ktoré žijú v národe a sú zachované v najčistejšej forme v ľude. Predmetom osobitného záujmu a jeho skúmania sa stala otázka ranej výchovy dieťaťa, ktoré predstavovalo základ pre plný rozvoj jeho osoby. Tak vytvoril jednoliaty a dynamicky systém výchovy, vytvoril všetky jeho prvky a sám kontroloval ich uvedenie do života. Sformuloval jasné ciele a poukázal na konkrétne vychovávateľské úlohy, učil používanie metód a technik vychovávateľských vplyvov, prispôbiac ich jednotlivým možnostiam detí, ich rozvíjajúcich sa potrieb a konkrétnej výchovnej situácie a hľadal najvhodnejšie organizačné formy. So svojou víziou vzdelávania a inovačnými organizačnými riešeniami zapísal sa v XIX. storočí do rodiaceho sa prúdu pedagogiky predškolského veku. Jeho pedagogická koncepcia je dodnes realizovaná Služobníčkami a zároveň stáva sa inšpiráciou a základom pre tvorenie programov integračnej výchovy dieťaťa v predškolskom veku.

Pedagogická koncepcia bl. Bojanowskeho (...) je založená na kresťanských hodnotách, berie do úvahy individuálne potreby a schopnosti dieťaťa v danom období rozvoja. Upozorňuje na vysokú hodnotu hry u mladších detí a zároveň, v dôsledku rastu dieťaťa, nutnosť zavedenia čoraz väčšieho počtu praktických a didaktických hodín. Hoci koncepcia bl. E. Bojanowskeho pochádza z polovice XIX. storočia, je aktuálna, je univerzálna a nadčasová. Stále sa realizuje v ochronkách, ktoré sú formou predškolskej výchovy vykonávané Sestrami Služobníčkami. (...)

Program berie do úvahy vzdelávacie potreby detí, univerzálne hodnoty, vlasteneckú a občiansku výchovu, propagáciu postoja rešpektu voči ostatným aj voči sebe samému. Pozornosť si zaslúži aj fakt, že okrem vzdelávania veľká pozornosť je venovaná výchove. (úryvky z recenzie merytorycko - didaktickej mgr Doroty Boguckiej).

Laik a zakladateľ Rehole

Láska k vlasti bola pre Bojanowskeho prvou po láske k Bohu. Z týchto dvoch lások vyrástlo dielo jeho života. Moderná doba v ňom prebudila záujem o nábožensko-spoločenskú myšlienku, ktorá sa odzrkadlila v jeho diele.

¹⁸ AGSD, B-i-1, k. 34r.

Príklad bĽ. Edmunda Bojanowskeho ako laického zakladateĽa Źenskej rehole, z ohĽadu na novátorský a výnimočný charakter jeho diela, môže byť užitočný pre Źivot a činnosť sluŹobníčok, ako aj svetských Ľudí. História jeho Źivota ukazuje, ako sa tvorila jeho osobnosť, zmýšĽanie a aktivita oŹivená veľkými túŹbami realizovanými s úspechom v slabom tele a komplikovanom svete. E. Bojanowski obdarený mnohými talentmi, tiež aj charizmou zakladateĽa, dokázal trpezlivo odhaĽovať, dobre vyuŹiť a ponechať zreĽý plod svojho Źivota a sluŹby v spoločnosti svojich duchovných dcér. Pre Źivotnosť a trvanie diela nestačí uspokojiť sa odkrývaním toho, čo zakladateľ činil, ale poznávať, prečo to činil, vyhýbajúc sa stotoŹňovaniu ducha zakladateĽa s jeho pôsobením. DôleŹité ja siahať ku koreňom pohnútky, kvôĽi ktorým pôsobil a odhaĽovať základné kritériá jeho volieb. Vtedy je možné porozumieť nadšeniu, ktoré ho viedlo aj k nadčasovému významu jeho diela, ktorého vízia sa rodila pomaly v Ľuďoch aj štruktúrach, s mnohými ťaŹkosťami, akoby neviditeľne ale skutočne, a ktoré naďalej Źije.

BĽ. Edmund Bojanowski, aj keď veľmi po tom túŹil, nestal sa kňazom, ale úplne sa zasvätil BoŹiemu KráĽovstvu, ktoré našiel a dokázal podľa jeho zákona a hodnôt integrovať ho do svojho Źivota Źijúc podľa prikázania lásky, prehlbovať ho v sebe, v druhom človeku, v Ľude aj v poĽskom národe. S jednoduchosťou a dôverou voči Bohu a tiež rozhodnou vytrvalosťou a zodpovednosťou voči svetu a jeho problémom rozhodol sa s námahou ochraňovať hodnoty cez ich zachovávanie, váŹiť si ich a odovzdať ich svojím Źivotom. Bol vedený integrálnou víziou človeka, jeho rozvojom, výchovou a posvätením, berúc do úvahy celé spektrum hodnôt, od fyzických po nadprirodzené.

Od mladosti rástol a zvyšoval svoje pôsobenie až do splnenia misie zaloŹenia nového rehol'ného spoločenstva, čo bolo objavením a realizáciou BoŹej vôle, ktorá nie vždy bola zhodná s jeho plánmi, ale on vždy dokázal ju prijať za svoju. Bol vychovaný v atmosfére úcty k náboŹenským a patriotickým hodnotám, mal v úcte autoritu rodičov, učiteľov, duchovných aj svetských osôb, čím sa otváral pre kontakty so súčasnými Ľuďmi vedy, kultúry, Cirkvi, sociálnospoločenskými pracovníkmi a predstaviteľmi všetkých spoločenských vrstiev. Z poznania Biblie, tvorivosti básnikov a filozofov, zvykov Ľudovej literatúry, príkladov národných hrdinov čerpal nadšenie pre vlastnú tvorivosť, štýl Źivota a sluŹby. To všetko formovalo jeho osobnosť, názory, duchovnosť a tiež myšlienkovú aktivitu, dobročinnosť a odovzdanosť pre vec vlastenectva. Analýza dejových procesov rozvoja Ľudskosti, odhalenie harmónie medzi prírodou, náboŹenstvom a históriou ako BoŹieho zámeru, stalo sa Źriedlom označenia koncepcie integračnej výchovy a utvorenia vlastných štruktúr jeho systému. Tým, čo sám odhalil a vypracoval vo svojom Źivote, dokázal nadchnúť iných a preniesť do praxe výchovy, rehol'nej formácie a apoštolátu. V jeho Źivotnom diele našla prejav neobyčajná harmónia medzi duchovným a sociálnym rozmerom, medzi oddaním sa Bohu a oddaním sa človeku, medzi duchovnou a apoštolskou charizmou. On to dokázal tým, Źe neostal iba

veriacim sociálnym pracovníkom v týchto časoch, ale sa stal laickým apoštolom. Vďaka duchovnosti jeho bohatá a intenzívna sociálna činnosť sa stala apoštolátom.

Láska bl. Edmunda k Bohu sa rozvíjala na základe dôvery v Jeho Prozreteľnosť a Milosrdenstvo a tiež úcty k Jeho vôli predloženej cez prikázania a zjavenej v obyčajných udalostiach dňa. Láska k druhému človekovi vyrastala na základe úcty k jeho hodnote, povolaniu, hodnote vpísanej v ňom skrze jeho Božie detstvo. Bohatá duchovnosť E. Bojanowskeho bola spojená s dôležitými vlastnosťami jeho osoby – zdravým realizmom, dynamickou aktivitou, praktickým zmyslom. Bol vynikajúcim organizátorom, talentovaným vychovávateľom a laickým apoštolom poľského ľudu. Dokázal slúžiť každému človekovi v jeho prostredí a aj skrze prostredie, dokázal čítať znaky čias a správne chápať zložitú skutočnosť, v ktorej žil, čo bolo tým zvláštnym Božím darom, ktorý dostal pre dobro iných – charizmou. Týmto darom dokázal slúžiť nielen súčasníkom. Jeho náboženská a pedagogická intuícia, prekračujúca dokonca najodvážnejšie úspechy pedagogiky tohto času, dovolila vytvoriť odbor výchovnej činnosti a tiež zásady duchovného a apoštolského života pre nasledujúce pokolenia Služobníčok. Jeho zodpovednosť za človeka, národ, Vlast', Cirkev odrazilo sa v mnohých iniciatívach v prospech ochraňovania hodnôt, a tým ochraňovania človeka prejavujúcej sa v starostlivosti o dobrú výchovu detí, úcty a doceneniu žien, starostlivosti o zachovanie kresťanských, národných, rodinných tradícií, starostlivosti o chorých a chudobných. Dielom jeho života je Rehoľa Služobníčok Božej Rodičky Panny Nepoškvrnene Počatej (BDNP), potvrdené Cirkvou vďaka starostlivosti. Jeho prvé spoločenstvá tvorili jednoduché vidiecke dievčatá vyberané po tri do vedenia ochronky pre deti, starostlivosti o chorých a chudobných, do práce pre ich udržiavanie a tiež vplyvu na morálnu obnovu ľudu. Pre ne napísal *Pravidlá*, aby verne slúžili jej predpisom v jednoduchosti a sesterskej láske, dôverujúc bezhranične Bohu, Jeho Prozreteľnosti a Milosrdenstvu a tiež blížnym, najmä najslabším rozpoznávajúc v nich Krista v núdzi. Vyčítané zo života, prírody, náboženstva a histórie zákony položené na základoch diela, stali sa tak nadčasovými, že nielen počas jeho života, ale do dnešných dní rozhodujú o dynamike a aktuálnosti diela a tiež ukazujú cestu integrálneho rozvoja každého, kto sa do nich zapája.

Cela história života bl. Bojanowskeho bola pre neho, hoci ťažkou, ale pevnou cestou odhalenia Boha a zákonov Jeho Kráľovstva, vyplnením Jeho vôle vo veľmi zložitej sociálno – politickej skutočnosti a synovského zjednotenia s Ním v živote i smrti.

Bibliografia

- Archiwum Główne Służebniczek Dębickich w Dębicy (AGSD), Notatki Edmunda Bojanowskiego, (B), B-k-2, k. 12r-v.
- Korespondencja Edmunda Bojanowskiego z lat 1829-1971, Wrocław 2001, t. II
- W. Muchowicz, Żywot Edmunda Bojanowskiego Założyciela Ochronek na ziemiach Polskich i Zgromadzenia S.S. Służebniczek B.R.D.N.P., Rzeszów 1933, s. 143-160.
- Cieszkowski, O ochronach wiejskich, Poznań 1842.
- AGSD, B-h-1, k. 91 r-v.
- Skazówka dla opiekunek odwiedzających domy ochrony, Poznań 1844.
- A. Brzeziński, Wspomnienie o śp. Edmundzie Bojanowskim fundatorze Zgromadzenie Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanej, Poznań 1872, s. 4.
- Mowa żałobna Ks. St. Gieburowskiego przy wprowadzeniu zwłok do kościoła w Górcie Duchownej w: A. Brzeziński, dz. cyt., s. 20.
- S. Wilk SDB, Od Redakcji, w: Błogosławiony Edmund Bojanowski. Serdecznie dobry człowiek. Lublin 2000, s. 5-6.
- AGSD, B-i-1, k. 34r.

Recenzia štúdie:

ThLic. Jozef Heske